

Дисципліна: «Історія української музики XX ст.»

Група: 4 курс

Факультет: ІТФ та композиторський

Дати занять: 2.09, 8.09; 9.09, 15.09; 16.09, 22.09, 23.09; 29.09, 30.09

Викладач Таранченко О.Г., кандидат мистецтвознавства, професор кафедри історії української музики та музичної фольклористики

Змістовний модуль 3. Історія української музики другої третини XX ст.

Тема 1. . Б.М.Лятошинський – класик української музики XX ст. Риси стилю.

Лекція 1. Багатоосяжність та універсалізм життєтворчості Б.М.Лятошинського у поєднанні композиторської, педагогічної, музично-громадської діяльності. Потужна постать Майстра, яку визначають висока моральність, професіоналізм, принциповість, безкомпромісне обстоювання високих естетичних ідеалів культури, сумління.

Етапи становлення мистецької індивідуальності Б.Лятошинського у соціокультурному контексті сучасної епохи. Світоглядно-філософські концепти творчості композитора.

Риси стилю Б.М.Лятошинського. Панорамний погляд на явища сучасної дійсності. Симфонізм як інваріантна ознака композиторського мислення митця, що спричинила здатність до гостро-конфліктного, епіко-драматичного, трагедійного сприйняття дійсності, загального динамізму розгортання думки, наскрізного розвитку музичної драматургії. Тяжіння до монологізму, оповідної узагальненості та романтичної поємності у поєднанні з жанровими ознаками сонатно-симфонічного циклу. Інтонаційні, жанрово-змістові обрії музики Майстра. Провідні теми творчості: митець і сучасна дійсність, тема Історії, Вічності як своєрідні універсалії музики Б.М.Лятошинського, зміст якої сягає із сьогодення до глибин архаїчного минулого і спрямований у майбутнє. Особливості тематизму творів Б.Лятошинського як новий тип інтонаційного мислення в українській музиці XX ст. Специфіка ладо-гармонічного мислення, розширення меж виражальних засобів. Сміслова наповненість поліладових, поліфункціональних, політональних комплексів. Новаторство поліфонічного мислення. Майстерність тембрової драматургії Б.М.Лятошинського. Особливості композиційних побудов, поєднання в них класичних засад із спрямованістю до симфонічного укрупнення форми, циклічності і поємності.

Оцінка постаті Майстра в сучасній музикознавчій літературі.

Лекція 2. Симфонізм Б.М.Лятошинського.

Б.М.Лятошинський фундатор конфліктно-драматичного типу симфонізму в Україні XX ст. Етапи еволюції симфонічного мислення Б.Лятошинського. Симфонізм композитора повоєнних років на тлі складних соціокультурних

змін в країні цього періоду. Зокрема, в умовах посилення репресивно-ідеологічних тенденцій. Негативна роль партійних постанов 1946-48 рр. про боротьбу з формалізмом, які трагічно позначились на безпідставних звинувачення митця в «хибно сприйнятому новаторстві», безідейності («під його Третьою симфонією не може підписатись радянська людина»). Негативне значення в оцінці творчості Б.М.Лятошинського офіційної теорії безконфліктності з насаджуваними нею зменшенням ролі особистісного начала, концепційності музичних творів, звуженням інтонаційного змісту до рівня традицій XIX ст., насаджуванням вимог урочисто-піднесеного, „святково-декларативного” звучання, жанрова переорієнтація відповідно до нормативних вимог офіційної критики. Прямолінійність і звужене тлумачення програмної музики замість концепційних симфоній.

Драматична історія створення Третьої симфонії Б.М.Лятошинського. Специфіка філософського втілення проблеми „митець і сучасність”. Особливості музичного втілення конфлікту, принцип монотематизму. Специфіка музичної мови симфонії-драми.

Суб’єктивно-трагічна 4 симфонія як свого роду авторська сповідь митця. Особливості втілення конфлікту, знаково-символічний зміст основних тем-образів. Ідея відображення як одна з констант творчості митця, втілення якої набуває трагічних висот. Якісно нові риси композиційно-драматургічної побудови твору, гранична стислість вислову як на рівні композиційної побудови кожної частини так і тематизму. Роль поліфонічного начала.

Об’єктивно-епічна 5 „Слов’янська» симфонія. Поєднання епічної картинності, романтичної поємності з потужною внутрішньою експресією і розворотом провідних образних начал.. Прихована внутрішня конфліктність твору. Особливості музичної мови, втілення слов’янських фольклорних джерел.

Лекція 3.

Програмний симфонізм Б.Лятошинського. Жанрові різновиди (симфонічні балади та поеми, сюїта з музики до спектаклю «Ромео і Джульєтта»). Поєднання узагальнено-образного та літературного типу програмності, перетворення епіко-романтичної традиції у симфонічній баладі „Гражина”. Специфіка композиційно-драматургічної побудови твору. Особливості втілення теми давньої історії, яка перетворюється на сучасність.

Слов’янська тематика в музиці Б.М.Лятошинського та її гуманістично-філософське осмислення в творчості композитора («Слов’янський концерт» для фортепіано з оркестром, Польська сюїта, романси на тексти А.Міцкевича та інші).

Новаційні риси камерної музики Б.Лятошинського, її значення у розширенні та збагаченні проблемно-тематичного, стильового змісту української камерної музики XX ст. Індивідуальне втілення пізньоромантичних, експресивно-романтичних, символістських стильових рис. Жанрова панорама, інтонаційно-образне наповнення. Симфонізація камерного жанру, поглиблення філософського змісту творів, тяжіння до

симфонічного укрупнення циклічної форми (Соната для скрипки і фортепіано, Перше та Друге фортепіанне тріо, фортепіанний цикл «Відображення», Перше та Друга фортепіанні сонати, цикли прелюдій op.38, 38 bis, 44).

Місце і значення «Українського квінтету» в творчості Б.М.Лятошинського та української музики ХХ ст. загалом. Унікальність вирішення узагальненої програмності. Український квінтет як зразок трагедійного епосу, унікальний приклад справжньої української симфонії для камерного складу. Укрупнення камерного жанру до рівня сонатно-симфонічного циклу. Авторське перетворення фольклорних джерел. Узагальнення та симфонічна багатозначність тематизму. Ладо-гармонічні особливості музики.

Високе художнє значення камерно-вокальної спадщини Б. М. Лятошинського, яка суттєво розширила інтонаційно-жанрові обрії української музики ХХ ст. Індивідуально-авторське втілення спадщини поетів-символістів, старовинної китайської поезії, класичних текстів О. Пушкіна, М. Лермонтова, І. Франка, А. Міцкевича, а також сучасних українських авторів М. Рильського, В. Сосюри. Насичення творів багатозначною символікою, складними особистісними переживаннями, психологізмом, трагедійними рисами. Глибинність змісту вокальних циклів „Місячні тіні”, „Три романси на вірші старовинних китайських поетів”, романсів на вірші К.Бальмонта (зокрема, «Чайка» та інші), «Спогад» та «В альбом Кароліні Яніш» А.Міцкевича. Насичення рисами симфонічного мислення композитора, складною лейтмотивною та лейтінтонаційною системою. Особливості співвідношення вокальної та інструментальної партій. Складність музичної мови.

Лекція 4

Загальна характеристика оперної творчості Б.Лятошинського. Вияв рис індивідуального мислення на прикладі аналізу музичної драматургії першої дії опери „Золотий обруч”. Проблема сучасного осмислення й симфонізація жанру. Лейтінтонаційна система.

Хорова творчість Б.Лятошинського. Новаторство музичної мови. Відродження традиції акапельного співу. Філософська глибина образного змісту. Роль темброво-хорової драматургії. Специфіка втілення проблеми слова і музики. Аналіз хорових циклів на вірші Т. Г. Шевченка («Тече вода в синє море», «За байраком байрак», «Над Дніпровою сагою», «У перетику ходила»), циклу на вірші О. Пушкіна. Якісно новий підхід до хорового жанру в циклі «З минулого». Органічне поєднання та авторське втілення західно-європейської музики з національною традицією, індивідуальне переосмислення та узагальнення української фольклорної традиції та класики.

Фортепіанна творчість Б.Лятошинського. Новаторство музичної мови, жанрове коло, риси оркестрово-симфонічного мислення композитора. Поєднання романтичної національної та європейської стильових традицій,

їх переосмислення в руслі сучасних композиторських пошуків. Значення фортепіанної спадщини Б.Лятошинського для розвитку сучасного української фортепіанної музики (цикл „Відображення”, 1 і 2 сонати, цикли прелюдій ор. 38, 38 bis, 44; Концертний етюд – рондо, Концерт для фортепіано з оркестром „Слов’янський”).

Хорова творчість Б.Лятошинського. Новаторство музичної мови. Відродження традиції акапельного співу. Філософська глибина образного змісту. Майстерність темброво-хорової драматургії. Специфіка втілення проблеми слова і музики. Хорові твори на вірші Т.Г.Шевченка («Тече вода в синє море», «За байраком байрак», «Із-за гаю сонце сходить», «Над Дніпровою сагою», «У перетику ходила»), хорові цикли на вірші О.Пушкіна, М.Рильського. Інтоніційний зміст хорового циклу «З минулого».

Новаторський підхід Б.Лятошинського до жанру хорової та сольної обробки української народної пісні. Творче переосмислення і симфонізація жанру, укрупнення композиційно-драматургічних ознак до рівня вокально-симфонічної поеми, індивідуалізація образного змісту.

Загальна характеристика оперної творчості Б.Лятошинського. Вияв рис індивідуального мислення на прикладі аналізу музичної драматургії першої дії опери „Золотий обруч”.

Б.М.Лятошинський і сучасність. Засвоєння та переосмислення традицій музики Майстра різними поколіннями сучасних композиторів. Постать Митця в науковому доробку сучасних українських музикознавців.

Рекомендована література

1. Борис Николаевич Лятошинский. Сб. статей. – К.: Муз.Україна, 1987
2. Бондаренко Т. Деякі композиційні особливості обробок народних пісень для голосу і фортепіано Б.Лятошинського// Українське музикознавство. - Київ: Муз.Україна, 1969. – Вип.4. – С.13-31
3. Боровик И. Украинский камерно-инструментальный ансамбль. – К., 1996.
4. Бэлза И.Ф. Учитель// О музыкантах XX века. Избранные очерки. Москва:Сов.композитор, 1979. С.5-41
5. Гордійчук М. Українська радянська симфонічна музика. К.: Муз.Україна, 1969.
6. Грисенко Л.Н. Роль гармонии в развёртывании музыкальной формы призведений Б.Н.Лятошинського// Борис Николаевич Лятошинский: сб.ст. Киев: Муз.Україна, 1987 С.161-167
7. Зінкевич О.С., Ляшенко І.Ф., Пясковський І.Б., Шреєр-Ткаченко О.Я. Історія української радянської музики. Київ: Муз.Україна, 1990
8. Історія української музики: у 6 т. Т.4: 1917-1941 К.:Наук. Думка, 1992

9. Історія української музики: у 6 т. Т.5:1941 – 1958 К: [б.в.], 2004
- 10.Золотовицька І. 4 симфонія Б.Лятошинського (деякі особливості тематизму і формотворення) // Музична критика і сучасність. Вип. 1. – К.: Музична Україна, 1978.
- 11.Клин В. Українська радянська фортепіанна музика (1917-1977). К.: Наук. думка, 1980
- 12.Копиця М. Симфонізм Лятошинського: епоха, колізії, драматургія. – К: Муз. Україна, 1990.
13. Корній Л., Сюта Б. Історія української музичної культури. К: НМАУ ім. П.Чайковського, 2011
14. Корній Л., Сюта Б. Українська музична культура. Погляд крізь віки. Київ: Муз.Україна, 2014
15. Лятошинський Б. Епістолярна спадщина: у 2т. Т.1 Київ, 2002
16. Лятошинський Борис. Романси 1920 х. Київ-Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2014
- 17.Марценківська О.В. Переосмислення романтичних традицій у фортепіанній та камерно-інструментальній творчості Б.Лятошинського: автореф.дис. на здобуття наук.ступ.канд.мистецтвознавства/ О.Марценківська. – К.2011
18. Музика: наук-попул.журнал. 2015. №3-5. Випуск до 120-річчя Б.М.Лятошинського.
19. Музичний світ Б.Лятошинського: 3б. ст. - К., 1995.
20. Науковий вісник Національної музичної академії України ім. П.І.Чайковського. Вип.114: Композитори і музикознавці Київської консерваторії у 1941- 2010-х р.: зб.статей. К.:НМАУ, 2016
21. Національній музичній академії України ім. П.І.Чайковського 100 років. – К.:Муз. Україна, 2013
22. Савчук І. Камерна музика 1920-х в Україні: Спроба філософського осмислення/І.Б.Савчук; Інт. Проблем сучасн мистецтв. НАМ України.- К: Фенікс, 2012
- 23.Самохвалов В. Я. Борис Лятошинский. Київ: Муз.Україна 1981.
- 24.Самохвалов В.Я. Черты симфонизма Б.Лятошинского. Київ: Муз.Україна, 1977
- 25.Станкович Є.Ф. Слово про Майстра// Музика. 2015№3-5.С.76-77
- 26.Таранченко Е. Б.Н.Лятошинский и Н.В.Лысенко (К проблеме типологии творческих индивидуальностей//Борис Николаевич Лятошинский: сб.статей. К. Муз.Україна С.33-42
- 27.Таранченко О. Б.Лятошинський у світлі українських родинних зв'язків//Музичний світ Бориса Лятошинського. Київ: Центр музінформ, 1995. С.103-109
- 28.Царевич І. Борис-Якса з Лятошина/ Ія Сергіївна Царевич// Музика. – 1995. - №1. – С.9-11
29. Царевич І. Перший твір (до 90-річчя Б.М.Лятошинського)/ Ія Сергіївна Царевич// Музика. – 1985. - №4. – С.5-7